

ZVON

LEPOSLOVEN LIST.

Leto VI.

Na Dunaji 13. augusta 1880.

List 16.

Misli.

26.

Kdor pravi resnici nalašč nasprotuje,
Njej samej kaj malo al' nič ne škoduje,
A pač sovremenskemu rodu škodi,
Ko v temi zmotnjav in laži ga vódi.

29.

Dobro spi, naj ima li kamen za
vzglavje,
Kdor ne čuti, da slabo spi;
Srečen, kedor ima vsaj le ljubo
zdravje,
In se sam sebi nesrečen ne zdi.

27.

Navadno ni resnica
Umazanega lica;
Pa če kedaj bi bila,
Bo sama se omila;
Če ti jo čes omiti,
Kaj snažen moraš biti.

30.

Cvetje narava deli,
V venec pa sam ga povij!

31.

S časom odtok povodenj odpravi,
Vsako bolest poterpljenje ozdravi.

28.

Z imenom „prijatelj“ ti je mnogi pri-
jazen,

32.

Zvestoba prijateljska — redka pri-
kazen!

Slab gospodar, ki le pazi božjaka,
Večje pa vsote brezskerbno raztaka.

Y.

Blaga oporoka.

Spisal M. Brence.

I.

Uda zima je bila leta 1675, pravili so si stari ljudje,
da ne pomnijo enake. Po ulicah dunajskih je bilo
prazno, ker vsak, kedor ni imel posebnega opravka,
ostal je doma in si zakuril peč, da si je ogrel zmerle ude,
če je tudi moral izdati zadnje krajcarje za draga derva.

Po enej ozkih, bolj temnih ulic stopal je pozno zimski večer mladenič, s počasnimi koraki, zavit v slab, ponošen, tu in tam že malo raztergan plašč; kerčevito je stiskal roke v slabo obleko, da bi si jih ogrel.

Zerl je zamišljeno v tla, ni se menil za vozove, ki so derdrali mimo njega in vozili bogato gospodo na sijajna plesišča in k obilo obloženim mizam; včasih stresel je nejevoljno z glavo, da so mu v merzlej sapi zavihrali dolgi črni lasje.

Ko je prišel do hiše v tri nadstropja na voglu, izvlekel je iz zepa ključ, odperl vrata in vstopil.

Korakal je počasi po stopnicah v tretje nadstropje; stopil je v malo izbico, njegovo stanovanje, ozko in zaduhlo. Imela je ta izbica le eno okno, razgled je bil na dvorišče; kedar je solnce najlepše sijalo, kedar se je kazala pomlad v največji lepoti, bila je tu notri tema, črna tema kakor v ječi.

Na malej, červivi mizici ležalo je polno knjig, odpertih in zapertih, bile so knjige pesniške, modroslovne in pravoslovne vsebine.

Na malem polomljenem stolu, ki je stal poleg mize, ležala je stara zakerpana suknja, katere rokav sa je pomakal v umivalnik, ki je stal na drugem stolu. Na postelji, na oknu ležalo je nekaj listov, na katerih so bili spisani govori, a nobeden ni bil doveršen.

Vsa oprava v izbi, borna in stara, kazala je, da tu stanuje siromaštvo, da tako stanovanje more imeti le vseučiliščnik slovenski, ki je prinesel iz daljnega doma le dobrih naukov in terdno voljo se tu izšolati, da bi mogel potem koristiti domovini. Ko je težko prisopel naš znanec Mirovoj v tretje nadstropje, odperl je v svojo sobico vrata, katera so pa bila podobna bolj zapahu; vstopivšemu je puhnil neprijeten merzel zrak zaduhle izbe naproti. Poišče si žveplenk in prižge svečo; té je bilo le še majhen košček, slabo je berlela in komaj na pol razsvetljevala temni prostor.

Nekaj časa je hodil mladenič roke križem na persih deržeč po sobi gori in doli, mislil je težke, moreče misli. Naposled je sedel k mizici, vzel v roke Cicerona, prebral nekaj verstic in ga zopet pahnil od sebe, da je z njim vred zaropotalo več knjig z mize na tla. Vzel je svinčnik in košček papirja, jel je pisati. Napisal je že celo stran, potem naslonil glavo v roke in jel s tresočim se glasom brati, kar je napisal. Bral je bolj tiho, le tu in tam izgovoril je kako besedo polglasno, kakor bi se bal, da bi ne motil nočne tišine,

ki je vladala okolo njega. Nihče ni poslušal tu v malej izbici navdušenih govorov, nihče ni čutil z njim ljubezni do male domovine, do malega, zatiranega naroda slovenskega, nihče ni čul zdihljajev nesrečnega serca, nihče ga ni tolažil, da pridejo, da morajo priti tudi njegovi ubogi domovini boljši časi, saj so ljudje komaj vedeli, da kje živi Slovenec, mala vejica onega mogočnega naroda, kateremu nikdar solnce ne zaide.

Prebravši je vstal, oko mu je jelo žarno plamteti in zopet je stopal po izbi.

„Kako sem pač imel lepe misli, da pojdem kot apostol mej narod slovenski in mu oznanjeval blagovest svobode, da ga bodem budil iz spanja in mu kazal pot do omike — a to so bile same sanje, mladostne sanje. O ti borè moja domovina, kedaj dobiš tudi ti prostor med narodi, ki uživajo iz studenca večne omike?“

Zopet je obstal in zamišljeno zerl pred se.

„Kako se sedaj veselè bogatini in se kopljejo v obilici — jaz pa ginem od glada in trepečem od mraza. Vse, vse bodem moral pustiti.“

Planil je oblečen na posteljo in pritiskal vročo glavo na blazino, včasih se zopet dvignil, ozerl se okolo po izbi, stiskal pesti in se bil po glavi. — Tako so prešle ure polne muke in nemira, tako je prešla vsa noč v skerbéh in obupu mladeniču in nič ni spal. — Naslednje jutro, ko se je še komaj danilo, vstal je iz postelje, šel na ulice, nič manj obupen kakor prejšnji dan.

Kje si hoče iskati tolažila? Šel je v cerkev, tu, tu si je mislil olajšati serce.

(Dalje prih.)

K l a r a,

Podoba iz življenja velikomestnega.

II.

Artur. A! Gospica Klara! Tako sama?

Klara. Jaz sem vajena samote.

Artur. Ali to ni prav, da tolika ljubeznjivost, tolika lepota sama zase, na skrivnem cvete. Ali vam smem malo drúščino delati, gospica?

Klara. V svoji hiši se smé, kar se hoče; sicer pa samota meni prav dobro dé, gospod.

Artur. Té besede niso kaj vabljive; ali jaz se ne dam ostrasiti tako hitro. To ni lepo, da vas pusti mama tako dolgo čakati.

Klara. Lepó! Od kedaj se je pa svet tako izpremenil, da bi tako rahločutno ravnal z ubogo prosto učiteljico, ki hodi od hiše do hiše! Jaz nisem do zdaj še nič takega čutila.

Artur. Ali med učiteljico in učiteljico je razlika.

Klara. Gospod! V svoji hiši se smé, kakor sem rekla, kar se hoče; to je res, vendar bi vas prav uljudno prosila, če hočete z menoj še dalje govoriti, česar vam pač braniti ne morem, pustite mi vse tisto neslano laskanje in prilizovanje, s katerim se navadno ženske pitajo. Jaz kaj takega ne morem terpeti. To enkrat za vselej.

Artur. To pa menda smem reči, da ste — originalna prikazen, gospica, kakoršna mi do zdaj ni še prišla pred oči, dasi —

Klara. Dasi vam jih je že mnogo prislo, verjamem.

Artur. Prav tega nisem hotel reči, vendar naj velja, ker vi hočete tako. To je prav pikantno, samo da ne vem, je li to skromnost ali ponos.

Klara. Jaz nimam časa, da bi kaj takega preiskovala; morebiti je eno in drugo. Tisto vam moram pa tudi reči, da pikantna nočem biti, brez zamere! Pikantne naj bodo tiste verste ženske, s katerimi bogati mladi moški svet najrajši občuje. Mojemu stanu ne pristoji ta priimek.

Artur. Z vami ni tako lahko govoriti —

Klara. Kakor z ónimi — ki sem jih v misel vzela — rada verjamem. (Natihoma.) To pa moram vendar reči, da človek ni tako neumen, kakor sem si ga mislila.

Artur. Malo ostrih besedi ste pač, gospica. Ali kedó bi vam se čudil? Že stan sam, katerega ste si izvolili, ni da bi človeku, bodi od narave še tak dobrovoljček, poviševal „dobri humor“. Jaz si kaj strašnejega kar misliti ne morem. Koliko poterpežljivosti je tu treba! To bi ne bilo nič zame, ko bi tudi imel potrebnih vednosti, kakor jih nimam. Ne morem misliti, gospica, da bi si bili vi ta težavni, ternjaví stan kar tako iz proste volje izbrali.

Klara. Ljudje, kakoršni smo mi, gospod, ni da bi si izbirali v življenji, vzeti moramo, kar drugim, srečnejim ostaje, sesti moramo, če nočemo stati, kjer najdemo kaj praznega prostora.

Artur. Ali nimate — ne zamerite, da sem tako prederzen — nikogar, da bi za vas skerbela?

Klara. Sama sem na sveti.

Artur. Tako mlada še, in že sama zase skrbeti!

Klara. Med drugimi stvarmi ne morem terpeti tudi milovanja. Od vas že celo ne!

Artur. Zakaj ravno od mene ne?

Klara. Od vas in vaših verstnikov. Kaj vi veste, kaj je življenje!

Artur. Čudno, ravno to se nam rado očita, da — preveč živimo. In res si posteno prizadevamo spoznati, kaj je življenje, jaz in verstniki moji, kolikor kateri more.

Klara. Tako je prav, tako vas rada slišim govoriti. Zdaj se mi zopet kažete v svoji pravi podobi. Skoraj bi bila že dobila napačno misel o vas. Zdaj sem zopet na pravi poti. Jaz nisem iskala vaše družine. Lahko vam je bilo videti takoj s konca, da mi ni ljuba. Ali vi se res ne daste lahko ostrasiti, kakor sami pravite. Sami ste za vse odgovorni, vi ste začeli, ne jaz. Čujte torej, kar vam naravnost pravim iz dna svojega serca: Jaz sovražim vas in vse vaše verste ljudi. Med mano in med vami nikoli miru, nikoli pomirja! Tako! ura je pri kraji; zdaj mi ni treba več čakati, storila sem svojo dolžnost. Z Bogom, ali pa tudi ne! (Vstane.)

Artur (zastopi ji pot). Ne, gospica, tako mi ne smete iti.

Klara. Rada bi videla, kedó mi bode branil.

Artur. Branil vam ne bodem siloma, ali prosim vas, prositi vas vendar smem, gospica Klara —

Klara. Imena mojega mi ne jemljite na svoj jezik!

Artur. Gospica torej, prosim vas, gospica, ostanite samo toliko, da mi razložite, zakaj sovražite mene, in kakor pravite, vse moje verste ljudi.

Klara. To si pač lahko sami mislite, zato ni potreba kedó vé koliko modrosti!

Artur. Dozdeva se mi pač, kaj vas nagiblje k temu sovraštvu, ali vendar bi rad slisal iz vaših ust. Morebiti bi se dalo kaj odgovoriti.

Klara. Če že torej hočete po vsi sili, zgódi se vam po vaši želji. Nič vam ne bode škodilo, če kedaj kaj neprijetnega slisite, če enkrat eno grenko požrete, — oprostite to plebejsko besedo, jaz sem plebejka! — da boste vedeli, káko slast ima resnica — do zdaj vam je ni še nihče pokusiti dal. Prej pa moram še samo to opomniti, da ne govorim tu zoper vas, zoper vašo osebo. Vi, gospod Artur — saj vam je tako ime, kaj ne?

Artur. Dà, Artur Zlatorok, gospica!

Klara. Kaka skromnost! Ne tako! Vi ste gospod baron Artur Zlatorok. Ne zamerite, da vam nisem prej dajala tega priimka, kakor bi se bilo spodobilo. Ali mislila sem si, da ste ga že siti, tako vas ves svet pita z njim. In pa — jaz sem demokratinja, tega nikar ne pozabite, navdušena demokratinja!

Artur. Prosim, vsakemu svoje prepričanje!

Klara. Za vas torej se toliko menim, kolikor za lanski sneg — tako govorimo mi plebejci.

Artur. Lepo hvalo za ta poklon, ki je tako jasen in odločen, da ne more biti bolj, gospica; prosim, dalje!

Klara. Tudi ne govorim samo v svojem imenu; mislite si, da iz mene vam govori vsa tista nešteta množica, ki je obsojena na ta svet, da se po njem ubija „od nemila do nedraga“, da hlasta po vsakdanjem živeži, kakor riba na suhem po zraku. Kje je njena krivica, njena pregreha, s katero je zaslužila táko obsodbo, táko prokletje? In kar je najhuje — pri tleh siromaštvo, terpljenje, dušne in telesne bolečine, kar si more najhujših izmisliti kervoločna duša, v prvem nadstropji pa veselje in večno godovanje; glasen, preširen šum in hrup, da se prevpije stokanje in zdihtovanje nesrečnega ljudstva. Kako so pa ti to zaslužili? Za kaj so oni, za kaj ste vi boljši od nas? In ko bi vsaj skrivaj, da bi vas nihče ne videl, uživali vse dobrote in slasti, s katerimi vas obklada življenje! Ali vam je še le to pravo veselje, ako imate nas za gledalce v svoji obilosti, v svoji sreči. Vam gré jed še le takrat prav v slast, ko vidite stradajoče berače v kotu. Derdrati se v pozlačenem vozu tako, da kolesa blato mečejo mimo gredočim v obličje, to je še le pravi ver-hunec veselja!

Artur. Gospica! —

Klara. Vzemimo na pr. vas, da bolj „konkretno“ govorim, samo za to, za kaj družega ne, kakor sem že rekla. Kaj je vas postavilo na to stopinjo v življenji, kjer imate vsega do ostanka, česar vam more le serce poželeti? Ali ste kedaj storili v svojem

življenji — in vendar ste že nekaj časa iz otročjih lét — kar bi bilo le toliko vredno, kolikor potrebujete, da se enkrat nasitite? Vašega očeta — sreča je edina vaša zasluga. Kaj bi bili brez nje? Za kaj je slabji od vas tisti mladi človek v vaši službi, ki ste ga óndan tako gerdo oštevali in zmerjali kakor psa, ker je bil menda v osedlanji vašega konja nekaj pogrešil? Po naključji sem bila priča tistemu gerdemu prizoru. Ko sta tako stala eden poleg drugega, nehoté vaju je oko primerjalo. In za Boga, to primerjanje ni bilo njemu v sramoto. Jaz ne vem, kaj sj je on takrat mislil — zinil ni besede — kake misli so mene obhajale, povem vam kar naravnost. Da sem bila jaz na njegovem mestu, kar planila bi bila nad vas in vas pobila kakor vola s tistimi krepkimi pestmi, ki so mu tako leno visele ob stegnih.

Artur. To bi bil res najkrepkeji dokaz.

Klara. Drugih vi ne umete, ali nočete umeti.

(Dalje prih.)

B. M.

Čas in prostor.

XI. pismo.

Gospod čestiti! Kakor sploh v filozofiji, tako je tudi v tem našem vprašanji predočitelj te nove dobe Aristotel. On je mož, o katerem novejši čas sodi, da nikdo razen Leibnitza ni imel tolike filozofske bistroumnosti, tolike vsestranske izobraženosti in tolike učenjaške korenitosti kakor Aristotel. To vidimo tudi lahko precej v vseh njegovih duševnih izdelkih. Samo o našem predmetu, o času in prostoru, bile so njegove misli v resnici zgolj prvotne, na kar on sam nekje (*peri fysikês akroáseos*) namiguje z besedami: sicer so vsi že menili, da sta čas in prostor „nekaj“, ali kaj prav za prav, to nam je Platon sam šele kazati poskusil.

Tedaj Aristotel se pri svojem izvajanji le na Platona lahko nekoliko opira in to je storil tudi takoj početkoma že.

Ako je Platon prostor in materijo še za eno in isto spoznaval, tako da si misli zemljo sestojéčo iz heksaedrov, ogenj iz tetraedrov, vzduh iz oktaedrov, vodo iz ikosaedrov: prav po gerskeji sosebnosti, ki si pri lepoti kakega predmeta njegovo estetično obliko samo kot princip ali osnov tega predmeta misli! — tedaj se Aristotel te gerske subjektivnosti, ali kako bi jo imenovali, že bolje iznebiti zna. On

dáje materiji svojo pravo veljavo — spoznava pa pri vsem tem tudi še obliko kot princip raznoterih prikazivanj, t. j. predmetov. Po induktivnem potu vpraša se najprej, kaj je en del prostora t. j. „kraj“. Po Platonovem mišljenji mogel bi „kraj“ le obliko dotičnega predmeta predstavljati — Aristotel določa kraj: kot one obrise, katere kak predmet družemu raznoličemu predmetu daje. N. pr. kaka krogla daje vzduhu obrise svoje oblike in — „kraj“ krogle ni tedaj konveksno poveršje krogle, t. j. obris krogle same, ampak konkavno poveršje vzduha, katero poveršje krogla vzduhu daje ali vdolbuje. Ker tedaj oblika kakemu predmetu vedno lahko ena in ista ostane, njegov „kraj“ pa ne, ker se predmet namreč vedno lahko v svojem sredstvu (mediji) sem in tja pomiče in tako vedno novi obrisi, t. j. kraji, nastajajo — tedaj sklepa Aristotel dalje, da kraj tudi ne more identičen biti z obliko, kakor bi to po mišljenji Platona biti moglo. Kraj, ki vse druge kraje obsega, je pa vesoljni kraj, t. j. prostor. Prostor je tedaj „meja“ vsega telesnega. Kakor kraj tako je tudi on 'e neka konkavna ploskev, namreč ona ploskev, ki horizont obdaja in ki vedno le pri miru stoji. V prostoru je tedaj le ono, kar ima okrog sebe še kaj družega, kar je obseženo. Skrajno obnebe, katero si Aristotel precej telesno misli, pa po njegovih mislih tudi ni obseženo, tedaj ni več v prostoru — prostor je skončen!

Sklep o tem mišljenji Aristotela, kakor upam, da o času in prostoru z ozirom na njihovo skončnost ali neskončnost podam Vam prihodnjič.

Sè serčnimi pozdravi Vaš ponižni sluga

A. P.

Pavliček.

Narodna.

Bila sta nekdam grof in grofinja, ki sta imela sinka Pavlička. Grof je bil že nekoliko let od doma na vojski. Kar grofinja nekega dne dobi pismo, da pride njen mož domov. Ona se je zelo razveselila, dala je hitro kočijo vpreči in pelje se mu naproti. Predno odide, še hišini Jerici naroča: „Da mi boš vedno pri fantu, da se mu kaj ne zgodi“. „Se vé da bom“, rekla je, „saj nimam kam iti“. Ko se je že grofinja odpeljala, zasliši Jerica čez nekoliko časa muziko, in gre gledat, kaj to pomeni. Na dvorišči pa jo sreča ciganka, ki ji pravi: „Pojdi malo plesat,

pojdi; tam tako lepo godejo*! Jerica je mislila: saj se Pavličku ne more nič hudega zgoditi, naj grem malo poplesat, takoj bom nazaj. Ona res gre, ciganka pa hitro porabi to lepo priložnost, skoči v grad, ukrade Pavlička in ga nese daleč, daleč v temen gozd, kjer jo je že mnogo roparjev čakalo.

Jerica pa v tem pride domov, in kako se prestraši, ko ne najde več Pavlička! Strašen jok zažene in ga gre okolo iskat, pa ga nikjer ne najde. Zdaj si ni upala domov.

V tem pa se pripeljeta grof in grofinja. Čudno se jima zdi, da ni bilo niti Pavlička niti Jerice, in začel ju je strah obhajati, da ne bi se kaj hudega pripetilo. Kako se prestrašita, ko na večer Jerica vsa objokana domov pride in praviti začne, kaj in kako se je zgodilo: da je prišla ciganka, kako jo je od doma spravljal, da je ona res plesat šla, pa da je ciganka otroka ukrala.

Grof in grofinja sta zelo žalovala po svojem sinu, Jerico pa sta še tisti večer izpodila iz službe, ker jima je tolikšno žalost napravila.

Pojmo zdaj k Pavličku nazaj in pustimo očeta in mater v svojej žalosti. Roparji so peljali Pavlička v svojo podzemsko luknjo, kjer so se skrivali in stanovali. Tu sem ni nikdar prisijal solnčni žarek, le mala svetilnica je nekoliko temo razsvetljevala. In tu notri je moral Pavliček vedno biti. Nikomur se ni smilil, le neki mlad ropar, ki so ga bili tudi tako ukradli kakor Pavlička, prinašal mu je sem ter tja igrač. Tista stara ciganka pa je bila kuharica roparska in tej je moral Pavliček v kuhinji pomagati, roparji so pa hodili na rop.

Tako je že preteklo sedem let, da je Pavliček že nekoliko odrastel. Vendar ni nič vedel ne o Bogu, ne o Kristusu. Še križa ni znal narediti, tako je bil zanemarjen.

Nekega dne, ko je ravno ciganka zaspala in nobenega roparja ni bilo doma, misli si Pavliček: Kam neki ti bradači hodijo, jaz sem pa vedno tukaj, naj še jaz grem enkrat pogledat, kaj je nad menoj! Tiho spleza po luknji, da pride na svetlo. Kako se začudi, ko solnce in modro nebo zagleda! Kako se razveseli, ko vidi na tleh pisane rožice, kako se boji, katerej glavico odtergati ali pohoditi jo! Ni se še vsemu načudil, ko pridejo v tisti kraj pastirji s svojimi čedami. Ko Pavlička zagledajo, začudijo se in vprašajo ga, kaj dela. On jim pové, da je bil vedno v tisti luknji pri bradačih in da je danes šel ven, da vsega tega še nikdar ni videl. Ko

je zapazil, da pastirji ne gledajo pod noge in kar po cveticah hodijo, začel jim je vpiti: „Pazite, pazite, da cveticam glavic ne položite!“ Pastirji so se jeli pomenkovati, kaj storiti? Pavlička vzamejo sè seboj in ga hitro nesejo stran, da ne bi prišli roparji. Gredoč pa pridejo mimo nekega puščavnika in ta jih vpraša, kaj imajo. Oni mu povedó, kako so tega fantiča v gozdu dobili in kako jim je vpil: Varite, varite, da cvetic ne pohodite! „Ali hočete meni pustiti tega fantiča?“ vpraša jih puščavnik. Pastirji ravno niso vedeli, kaj z njim početi, in mu ga prepusté. Puščavnik pa ga je jel učiti in poučevati o Bogu, Kristusu, o kersčanski verí itd. Imel ga je tako dve leti in ga je o vsem prav dobro naučil.

Enkrat mu najde okolo vratu svetinjico, na katerej sta bila naslikana oče in mati Pavličkova. Pavliček se ve da jih ni spoznal, puščavniku pa se je že tako dozdevalo. Rekel je: „Pojva po svetu, očeta in mater iskat, naj bo kar hoče“. Ko sta bila že daleč šla, prideta do neke pastarice, ki je krave pasla. Ta pastarica je pa bila Jerica, ki je ves čas, kar je šla iz grada, služila pri nekem kmetu. Ko Jerica vidi puščavnika in fantiča, vpraša ju, kam gresta. „Temu fantiču starišev iskat“, odgovori puščavnik in ji pové vso prigodbo ter ji pokaže svetinjico. Jerica berž spozna grofa in grofinjo na nji, začne Pavlička objemati in zdaj ona pové, kako se je Pavliček izgubil. Veseli so leteli vsi v grad pred grofa in grofinjo. Jerica pade pred žalostnima starišema na obraz in z veseljem in jokom pové, da so Pavlička nazaj dobili, in pokaže svetinjico. Kako sta bila grof in grofinja svojega izgubljenega sina vesela, tega ne morem povedati. Ko so se nekaj dni veselili, zmislili so se tudi roparjev. Grof je vse svoje hlapce oborožil in zdaj so šli nad nje. Pavliček jim je pa pot kazal. Bili so po sreči vsi bradači, kakor jih je Pavliček imenoval, doma, in kmalu so imeli vse v pesteh. Peljali so jih na grad, tam so vse obesili, le tistega ne, ki je Pavlička rad imel in mu je igrač nosil. Staro ciganko pa so na germadi sežgali. Jerica in puščavnik sta ostala na gradu, kjer so še dolgo vsi veselo in mirno živeli.

Radivoj Poznik.

Čertice iz življenja polomljenega Jaka.

(Dalje.)

Dobro se je spalo v pogrado ovčarjevem. Zjutraj, ko so se že svetili v solnčni luči verhovi bližnjih in daljnjih gor, otrinjale so se rosne kaplje po pérji planinskih zelišč, kakor ko bi bil kedó samih biserov čez noč tod nasejal. Bilo je nedeljo jutro, in čeravno se ni čulo od nobene strani kako zvonjenje in ni bilo videti družega kot pastirja v navadni delavni obleki, bilo je vendar vse tako praznično. Narava sama je bila tako lepa, tako slovesno napravljena, kakor bi hotela reči človeku, da je danes gospodov dan, dan počitka, praznik, da slavimo Vsegamogočnega in se mu zahvalimo za vse, kar vsak trenotek za nas stori. Kedó bi ne veselil se vsega tega, kar vidi okrog sebe, vse se tako strinja, zdi se človeku, da ko bi ne bilo vsega, kar vidi, bilo bi pomanjkljivo, in vsaka stvarca sama zase, bodi si rastlina, bodi si živalca, ki jo vidiš tu pred sabo, kaže ti nekaj celotnega in je vendar le del veličastnega stvarjenja, del narave, ki se vedno pomlaja, ki je vedno tista, ali vendar vsak trenotek novo stvarjenje. Kar pogledaš, kamor se ozreš, povsod kaj novega, čeravno si stvari morebiti že videl in jih imenovali veš, ali vendar so ti vedno občudovanja vredne.

Po dokončani jutranji molitvi je pripravil ovčar zajutrek, živina je bila že odšla na pašo, Krutin je šel z ovcami; zvonec se je čul in meketanje se je slišalo, ko so se raztresle živalce preko robovja po paši.

Sama sva sedela z Jakom pred kolibo in pripovedoval mi je zopet odlomke iz mladih let.

Kar zagledam zopet človeka, ki je bil sinoči nekoliko časa pri nama pred kolibo. Prišel je od nasprotne strani kakor včeraj in bil je slabe volje, ker preklinjal je. Le za malo časa je sedel k nama pod smereko, ko je malo govoril, šel je zopet.

„To je nevaren človek, ta maloprida“, reče ovčar, ko ga ni bilo več videti. „Klati se po hribih, hodi skrivaj na lov in je zdaj tu, zdaj tam. Večkrat planšaricam sitnost dela, pride v kočó in zahteva mleka, kruha, pa še kaj več, rada mu vsaka postreže, da se ga le z lepa iznebiti more, ker se ga bojijo. Ni mu zaupati, da bi se ga kaka reč ne prijela, ako se mu zdi za rabo. Marsikaj je že šlo z njim. Od mladih let ni bil priden, že ko je v šolo imel hoditi, bilo ga je povsod preveč, po leti se je plazil po tujem drevji

in je sadje kradel, po zimi se je hodil dersat, le v šolo ne. Očeto-vega imena menda ni nikdar slišal. Mati ga je tako izredila, da jo je v njeni starosti še pretepal. Sirota je bila in usmiljenja vredna. Pri vsej njegovi malopridnosti pa ima srečo, ali pa tudi nesrečo, ali kakó bi človek dejal, da bi bilo bolj prav rečeno. V vojake tega potepuha niso vzeli, kaj vem, za kaj ne. Morebiti bi ga bili kaj izpremenili tam, ali pa tudi ne. Danes je že prišel z lova, čakal je že od prvega svita na divjačino, pa kakor je videti, slabo je opravil. Ko bi bil jaz sam, gotovo bi mu bil moral napraviti kosilo, ali ker ste vi tu, ker sva dva, se je vendar nekoliko sramoval zahtevati, da naj mu kaj skuham. Kedar pride drugekrati, moram mu postreči, kaj pa hočem, pod ključem nimam nobene reči, torej je najbolje, da v miru živim z njim in mu dam, kar zahteva, ko bi mu ne dal, bi mi pa sam pobral. Zdaj je šel drugam, bode že doli spodaj na kravjih planinah kaj dobil*.

„Torej živi kakor divjak. Ko bi vsaj pasel*“.

„Kaj pasel! on bi vse zapasel, ta potepuh! saj mu noben človek ne more zaupati živine, ker nima vesti. Tudi pastir ima svoje dolžnosti in se mora reda navaditi in dela, če hoče pošteno opravljati svoje posle. Ni vsak maloprida za pašo in za živino, ne*!“

Ovčarja je nekoliko žalilo, ker sem rekel, da naj bi vsaj pasel, torej sem moral reč poravnati.

„Saj se vé, za pašo, tako namreč, da bi imel sam vse v rokah, za to bi on ne bil. Le tako mislim, da bi bil zraven kacega poštenega in natančnega človeka, ki bi ga prav terdo deržal. Pa saj to tudi ne gre, saj bi ne storil, kar bi se mu zapovedalo. To pač prav praviš, Jaka, rečem, da ima pastir dovolj težko nalogo, vesten, natančen, reden in priden mora biti. Zato je pa dober ovčar le redek, in dobra planšarica ali „majarica“ se le težko dobi*“.

„Mislim da! in izkušnje pa vaje je treba. Jaz že pasem več let in dobro vem, kaj je paša. Že v mladih letih sem bil pri živini, zdaj, kar sem od vojakov prišel pa tudi skoraj le naprej, torej moram vendar vedeti, kaj to pomeni*“.

Polomljeni Jaka je bil sin ubožnih ljudi, ki so pač svojo domovje imeli, vendar več ne. A primerilo se je, da jim je nekdaš se lesena hiša pogorela, torej jim ni družega ostalo, kakor selišče, kjer je pozneje zopet Jakov brat napravil hišico. Ko je Jaka toliko prirastel, da je smel med druge mladeniče po noči na vas, jel se je prikrivati, kajti hal se je vojaščine.

Popoldan, ko sva sedela verhu Poklina in gledala doli po deželi, kako vode tekó, tako bistre, svetle kot sreberne niti, jame mi pastir pripovedovati, kako se mu je včasih godilo, ko še ni imel pohabljene noge.

„Ravno tamle doli, kjer vidite, da se voda zavija, in kjer se vidi, kakor bi se kadilo, tam so me nekdaj vjeli. Kjer se vidi dim, ki prihaja iz zelenega vertinca, stojite dve hiši pri cesti. Pri Spletenu je bilo včasih dosti premoženja, gostilno so imeli; zdaj jim pač ne gre več tako, kakor tiste čase. Štiri so nas lovači vjeli v tej hiši. Šest nas je bilo skupaj, ki smo se skrivali, dva sta se rešila. Pili smo ga neko saboto večer in plesali smo; zunaj pa je šel dež, kar ga je izpod neba moglo; bliskalo se je tudi, mi pa dobre volje! Še mari nam ni bilo, da bi v taki noči kedó zunaj hodil, da bi nam nevarnost pretila; ali nekdó nas je gotovo izdal. Kar zakliče nekdó: „Patrola je tu!“ in že sta stala dva lovača z orožjem pri vratih, zunaj okrog oken je bilo pa vse zavarovano. Pri vratih si nismo mogli prostosti iskati, ker vedno bolj so bile obstopljene in že se je v hiši boj vnel. Kar je kedó imel, s tem se je branil. Jaz sem zagrabil steklenico na mizi in počil sem pervega, ki me je hotel podreti, po glavi z njo, ali že me je pobil od druge strani hud udarec na glavo po tleh. Kmaló sem bil zvezan, eden mi je stopil na persi, drugi mi je dal nekatere s kopitom puškinim, pa še vhodli so me v stegno, da mi je kri lila, kar je mogla; dobro sem bil zdelan. Dva so zunaj v veži na tla poderli in zvezali in enega so zraven mene davili; dva pa, ki sta precej skočila, sta se rešila. Tepene, ranjene in pobite so nas tisto noč gnali. Mene so dejali na voz, ko sem jim na poti v tretjič opešal. Nisem mogel več kosti pobrati, tako so me bili naredili. Grozna noč je bila to. Da nas je nekdó izdal, to smo precej vedeli, ker je bila tako močna in tako dobro oborožena „patrola“, ki nas je zasačila. Tako so me vtaknili v vojaško sukinjo in potem se mi je čudno godilo, zelo dolgo le slabo, le slabo. Ta dolg čas! mislil sem, da moram poginiti, in pa še zaljubljen sem bil. Tepen, vjet, ves pobit in zaljubljen! Pa ko bi bil vsaj mogel slovo vzeti!“

Iz časov vojaštva mi je ovčar samo še pripovedoval, kako se mu je tedaj godilo, ko je imel najboljše življenje, kar je cesarju služil.

Ko je bil Jaka že delj časa vojak, vzel ga je njegov stotnik, da mu je obleko snažil, da mu je stregetl.

„Stotnik je bil že prileten mož“, pripoveduje Jaka, „težko ga je stalo vsako delo. Oženjen ni bil, sama sva stanovala v dveh

sobah, tudi sva imela kuhinjo, toda nobene reči ni bilo v nji, samo moja postelja. Gospod je šel včasih pogledat k stotniji, kedar že ni mogel drugače, a vselej se je jezil, kedar je moral iti. Najraje je hodil v kavarno, kjer je navadno ves popoldne posejal, ali pa dostikrat tudi že dopoldne, ako je v časnikih dobil kako zanimivo branje*.

Igral je rad, posebno „kartal“, pa navadno je izgubil; ali to ga ni ustrašilo. Drugi gospodje ga menda niso imeli prav za modrega, ker večkrat so mu napravili kako neumnost, da je bilo kaj smeha. Saj se vé, jaz mu nisem smel povedati, da se šalijo z njim, pa bi mi tudi verjel ne bil. Obleko sem mu osnažil, kakor sem bil volje, pa on tudi ni pogledal nobene reči, kakoršno sem mu prinesel, tako je oblekel. Škornje je imel le dvoje in če sva dala ene popravljat, ni bilo kaj preobuti.

Samostal.

(Konec prih.)

Uzroki navadnih bolezni našega kmeta.

(Dalje.)

Skoraj vsaka bolezen nas nekaj časa, predno se razvije, opominja z raznoterimi znamenji; koliko bolezni bi se lahko tedaj še odvernile ali vsaj prikrajšale, ko bi se poprijeli primernih zdravil! Toda navadno vsak, ki že čuti nekaj dni, da mu ni tako, kakor bi mu moralo biti, le še čaka s primernim zdravljenjem, češ „saj sem terden in močan“, „bo mi že natura pomagala“; ter živi dalje po svoji prejšnji navadi, dokler mu je sploh mogoče. V tem se bolezen razvija in velikokrat je prepozno, da bi se še pomagalo bolniku.

Dvakrat siromak je, kogar se v uboštvu in nadlogi loti bolezen! Navadno leže bolniki na kmetih v malih, ozkih čumnatah, kjer si zavoljo slabega zračenja s svojim izhlapivanjem kužijo zrak, kar se posebno pri vročinski bolezni vedno opazuje. Ako pa poleg bolnika prebivajo še drugi ljudje, ki s svojo nesnago na obleki ali na životu delajo, da je zrak le še bolj nečist, kaj čuda, če prihaja bolniku vedno huje! Velikokrat pa še tobakarji s svojim ne ravno posebno prijetno dišečim tobakom zakadé v sobi, da se bolnik komaj iz dima vidi. Pa to delajo vse le zaradi tega (kakor si sami tolažijo vest), da ima bolnik družčino in verhi tega mu pa še včasih kako pesem zapojó. Lahko je misliti, kako dobro in prijetno dé to

onemu, ki ima n. pr. vročnico, ko mu že vsled njegove bolezni kar šumi in germi po glavi. Ne vem, ali kmet nima sercá do bolnika ali pa je kriva takemu ravnanju le nevednost. In kako lahko se na ta način naleze bolezen ter se raznese v druge kraje!

Splošno je pri kmetih navada, da mora biti soba, kjer ležé žene v otročji postelji, ali oni, ki imajo osepnice, koze in druge vročinske bolezni, po zimi strašno zakurjena. Da bi ne prišlo v sobo le kolikaj svežega zraka, zamašé vsako luknjico pri oknih in celo pri ključavnici, češ, da se bolnik ne prehladi. In to je zelo nespačetno! Vročina, katero prouzročuje taka vročinska bolezen, je že sama na sebi velika (38° — 40° C.) in verhu tega pa še dobro zakurjena peč! Že zdravemu človeku ne dá dobro, ako dolgo časa biva v takem ozračji. kaj pa še bolniku! Merzlíca postaja huja in huja, vročina in žeja sta neugasni, bolnik ne more spati, bléde, in ker se premnogo poti, izrivajo se mu po životu mehurčki, ki ga močno serbé in mu bolezen delajo skoraj neizterpljivo.

Kar se tiče hrane bolnikove, mislijo ljudje na kmetih, da mora bolnik ravno taka jedila uživati, kakor poprej. Nikakor si kmet ne dá dopovedati, da je bolniku mogoče živeti več dni brez vsake hrane, češ, da bo sicer lakote umerl. Zato ga tudi silijo jesti; in ker mislijo, da bo po bolezni preveč opešal, skuhamo mu vina, ki naj bi mu dalo moči in pa da bi se dobro spotil. Todà ravno nasprotno dosežejo s tem. Bolniku zavoljo premnovega potenja in prehudih vročin prihaja vedno slabeje. Jedi, ki so sicer že težko prebavne, so pri vročinskih boleznih gotov strup, katerega podaja bolniku miloserčna roka iz nevednosti. Narava, t. j. život, tedaj ne zahteva hrane, boj med boleznijo in zdravjem je prehud. Bolnik ne mara in ne more jesti. Oslabi mu želodec, rugá se mu in vzdiguje, in mnogokrat se izcimi zaradi tega še kaka druga nevarna bolezen.

Skoraj pri vsakem bolniku snide se zbor učenih žen, ki sé svojim modrovanjem svetujejo bolniku, ta, da naj se mu dá kaj, da se dobro izpoti, druga, da naj se skuha peteršilja na vodi ali na vinu, da se ne bo zapiralo po njem in da pojde vse nepotrebno od njega i. t. d. Včasih uganejo pravo, navadno pa, ker ne poznajo bolezni, mnogo škodujejo bolniku.

Močno čislani so pri kmetih pripomočki za čiščenje života ali tako zvane „purgacije“. To bi ne bilo nič napačnega, a poslužujejo se navadno najmočnejših zdravil, ki jih sicer rabijo pri bolni živini. Med pervimi je tu Rhabarbara (Rheum), Jalappa, Aloë i. dr. in to

so strupi, s katerimi bi se imelo prav previdno ravnati. Res je, da iztrebijo iz človeka vse, kar ima natlačenega v želodci in čevih, todà kake bolečine terpé tedaj bolniki zaradi tega! Kerč jih zvija, da je strašno, ščiplje jih in bóde, da se premetavajo po postelji. Velikokrat se zaradi tega vnamejo čeva in dolga, večkrat tudi neozdravna bolezen je tega nasledek. Nóseče žene, polnokervni ali pa slabotni ljudje naj se nikedar ne poslužujejo takih zdravil. Res da se skoraj pri vsakej bolezni nabere v želodci in čevih kolikor toliko blata, dobro je torej poprijeti se takih čistilnih zdravil, samo treba je znati: kedaj, katero in kakó naj se rabi. Pri vročnici ali pri legarji se takoj v začetku bolezni zamaši po človeku; jako nespametno pa bi bilo, dati bolniku káko izmed poprej imenovanih zdravil (purgacij), kajti ta mu bolezen le na huje obernejo.

Ravno tako se je popreje jako neprevidno ravnalo in se dandanes velikokrat še ravna s puščanjem kervi. Ako ni posebne nevarnosti, t. j. ako se ni bati, da bi se bolnik vsled polnokervnosti — n. pr. pri pljučnici — zadušil, ali pa ako je bolnik slabotnega telesnega stanja, je puščanje kervi vselej škodljivo. Zdravniki se dandanes redkokedaj poslužujejo tega pomočka, ker se je dokazalo, da to bolnika le slabi in da ga le malokedaj reši iz nevarnosti, ki mu preti v bolezni.

Zloraba zdravil daje mi priliko, da izpregovorim o največem zlu našega bolnega kmeta, in to so zakotni zdravniki in konjedérke. Leni in lahkomiselni ljudje, ki so sicer preneumni ali pa preleni, da bi si po poštemem potu služili kruha, lotijo se zdravljenja, umetnosti, ki zahteva največjo spretnost. Zdraviti hočejo bolnike brez vsakega poznavanja bolezni in zdravil, katera dajo ali prodajo bolniku. Razen teh so pa še „kramarji“, ki hodijo od vasi do vasi, ter s prodajanjem zdravil, katerim pripisujejo čudotvorne moči, kmetu izvabijo marsikako dvajsetico iz žepa. Kolikrat je tako zdravilo škodljivo, kolikokrat pa tudi ni družega v steklenicah, kakor malo pobarvane navadne vode. In ravno kmet je za te ljudi pravi mož; komu on raji verjame, kakor sladkim, vablјivim, dolgo zdravje in življenje in visoko starost obetajočim zdravilom! Saj to je, po čemer hrepeni in tega si lahko kupi za nekaj dvajsetie!

(Konec prih.)

Kapistran.

„Zvon“ izhaja 1. in 15. dan meseca; naročnina 4 gold. za vse leto, 2 gold. za pol leta. Napis: Redaction des „Zvon“, Wien, VIII., Lange Gasse 44.
